

Invigningstal av Mårten Edberg

Det var en underbart skön julikväll 1975. Jag hade varit hos Broanders på Näset och nyss startat 35 hästarsmercuryn och var nu på väg hem mot Långviksvallen. Sjön låg helt blank och stilla. Då såg jag den: Utanför Storön, alldeles snett framom båten. En enda våg som kom mot mig. En stor, som till och med bröt. Men var kom den från och vad var det som hade skapat den?

Var det kanske en stor fågel som dykt? Jag stannade motorn och kajkade stilla i en kvart eller så, men inget syntes. Och inget hördes heller, det var dödstyst över hela sjön – så det var knappast en motorbåt som hade orsakat denna mystiska våg.

Vad det var som skapade detta fenomen vet jag inte än idag. Kanske var det en jättegädda - kanske var det ett litet jordskalv – eller så var det helt enkelt någonting annat, helt fördolt av Taveljöns djupa vatten??

Ja, det är ett minne som ibland brukar komma upp för mig när jag åker förbi Taveljömonument här på Sand. Och det finns säkert många andra med mig som sett saker på sjön som också får sina minnen återuppväckta på samma sätt när de siktar vårt vackra "odjur".

Monumentet väcker också många andra tankar. Till exempel står det ju mitt i den fantastiskt vackra natur som vi som bor här får njuta av varje dag – sommar, höst, vår och vinter. Det minner också om att vi bor i en kulturbygd med månghundraåriga rötter. Med spår av stenåldersbosättningar ute på några öar och halvöar i sjön. Men bygden är också ung: Vi står precis på gränsen till Signilsbäck. Byn som togs upp som ett nybygge så sent som på 1840-talet. För att få fram ny odlingsmark hyggesbrände någon av de två nybyggarna och det orsakade en av de större skogsbränderna som rasat i den här trakten i modern tid.

Eldsflammorna, som till och med slukade jordlagret på Vallberget, hotade att gå mot det lilla Umeå. Men elden hejdades innan dess i Piparböle. Kvar blev en bränd skog. Men med askan som gödning och nya typer av plogar som rådde på den styva leran, kom ett ytterligare två nybyggen till. Och byn Vallen (som numera heter Långviksvallen) blev till.

Tänker ni ibland när ni ser monumentet, som tillkommit efter konstnärlig design av den dåvarande studenten Helena Andersson och byggt av snickaren Göran Andersson från Överrodå, också har en "kompis" inne i byn?

Jo, för Taveljö hembygdsförening ligger också bakom den minnessten som står utanför kyrkan inne i Taveljö by. Den är till minne av en av bygdens genom tiderna mest inflytelserika personer; Anders Andersson. Han var en hemmansägare och riksdagsman från Taveljö by. Karriären kröntes genom han valdes att vara talman för bondeståndet i Sveriges Riksdag. Hans namnteckning finns på det traktat som avskaffade stora delar av adelsprivilegierna och drev fram adelns misslyckade statskuppsförsök 1792. Det som också innebar mordet på Gustav den tredje.

Anders Andersson från Taveljö var alltså en viktig person i det spel som dels gav oss en ny regentlängd, dels lade grunden till den moderna svenska demokratin. Tänk att när han dog 1795, vid 63 års ålder, sägs ha följts till graven av 3000 människor, i en tid då Umeå landskommun hade ungefär 11 000 invånare (Umeå stad var en liten plutt strax under 1000 invånare). Visst var han väl värd ett monument?!

Vårt kära monument som står här i ur och skur och är också en fin symbol för uttrycket "hembygd". För mig ett vackert ord som ger mig associationer till rötter – jag vet var jag kommer ifrån och jag kanske då har lättare att veta vart jag ska. Det var också viktigt för mig när jag var

på "utflykt" för studier eller jobb i Luleå och Stockholm. Eller som Euskefeurat säger i en av sina låtar: "Ja det är hit man kommer när man kommer hem".

Hembygd är också någonting som man kan komma till och rota sig i – man behöver inte alltid vara född på platsen.

Tavelsjöbygden tror jag är en sådan – välkomnande bygd. Och tänk vad bra det var att en av bygdens söner – byggmästaren Olaus Forsberg – som satsade på det nya området på Näset. Som sedan följdes upp av ett likadant ovanför skolan. Det gav vår bygd en injektion av fräscha krafter och bygdens invånare var kloka nog att uppskatta detta och ta till sig de nya invånarna.

En av dom som flyttade in i början av 70-talet var Ulla-Britt Lindbäck. Hon kom snart att bli en av de drivande i bygden och var också under många år en fantastisk ordförande i Tavelsjö hembygdsförening. Jag vet att det är många här idag som tänker att hon fattas oss alla och att hon borde ha fått vara med oss idag.

Hembygd är också någonting som kan locka utifrån kommande men det kan också stöta bort. Tyvärr finns det idag krafter som använder hembygdsbegreppet som ett alibi för att bygga känslomässiga murar och stärka det egna genom att definiera bort "de andra". Som väl var är vår kära bygd inte känd för detta.

Ett tydligt exempel på detta är att det vid midsommarfirandet på Sundlingska gården ofta sitter små grupper av människor som har ett annat land - eller till och med en annan världsdelen som sin härkomst. De känner sig uppenbarligen hemma hos oss – och det kanske är läge att lägga bort lite av blygheten och prata med dem lite grand – ja, varför inte nästa fredag?

Tavelsjömonumentet står för mig också för det fantastiskt omfattande föreningslivet som vi har i vår bygd. Det finns i alla de former; Idrott, kultur, bygdeutveckling, bredband, samlingslokaler och mer därtill. Det skulle ta lång tid att räkna upp varje enskild förening.

Alla dessa föreningar är ytterst drivna av eldsjälar som tagit den möjlighet som samvaron i föreningsliv ger – det som man behöver vara fler än en enskild människa eller hushåll för att skapa.

Varje vår brukar de dimpa ned i brevlådan – inbetalnings-blanketterna på årsavgiften i olika föreningar. Och det är med stor glädje jag och min fru betalar dessa. För vi vill så gärna stödja all denna verksamhet, även om man kanske inte är så väldigt aktiv själv i en enskild förening. Men jag vet också att det är allt detta föreningsliv som, utöver att skapa trivsel, samvaro och mötesplatser, även bygger upp hela bygdens värde.

För lek bara med tanken bara en kort stund; Att det i morgon inte skulle finnas något föreningsliv alls i vår bygd. Lägg lite tid och tänk efter vad det då skulle vara för bygd att leva i? Och tänk vad skulle Nils-Åke Sandström då ha att skriva om? Och vad tror ni skulle hända med värdena på våra fastigheter?

Som tur var är detta bara en tankelek och verkligheten är väldigt mycket bättre.

Ja, många tankar är det som "ploppar" upp när man funderar på vad Tavelsjösymbolen skapar för bilder hos en själv när man passerar detta. Ni kanske delar några av bilderna – kanske skapas det andra hos er.

Vårt Tavelsjömonument har blivit litet slitet under alla dessa år. Som tur var hade Tavelsjö hembygdsförening resurser att bekosta en renovering och det är roligt att det är en relativt nybakad snickare, Niklas Nyman, som tagit sig an den grannliga uppgiften.

Nu är det i alla fall åter rustat för många år framöver och jag ber nu först om några förberedande insatser som innebär att täckelsen faller.

Härmed förklarar jag Tavelsjömonumentet för återinvigt!

Mårten Edberg